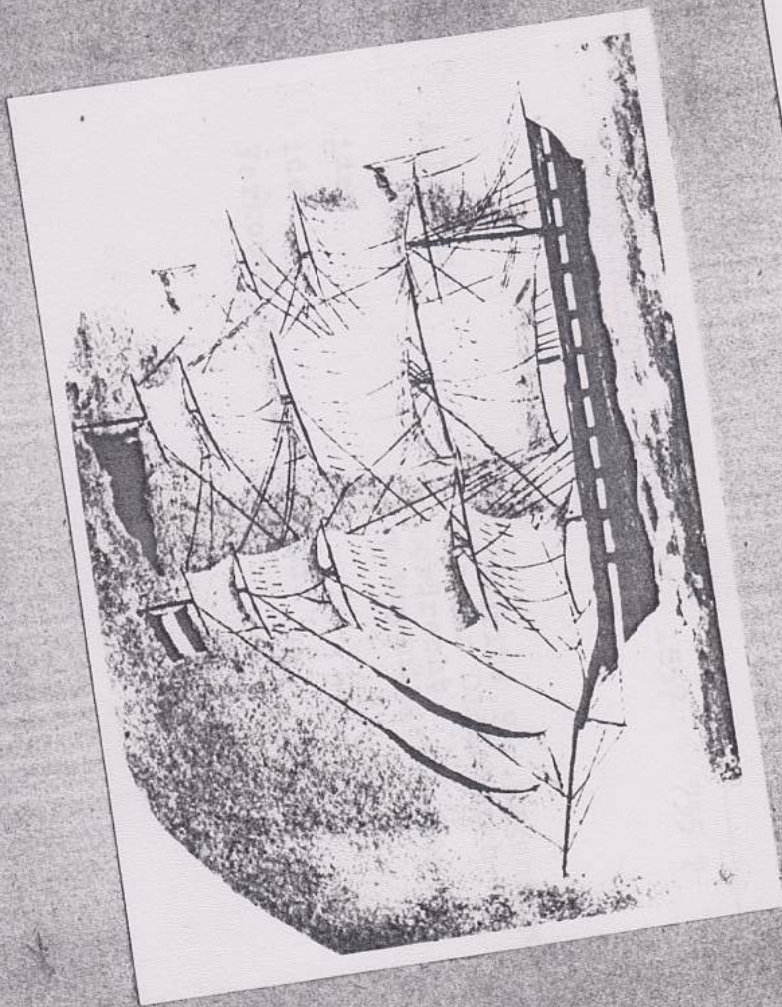
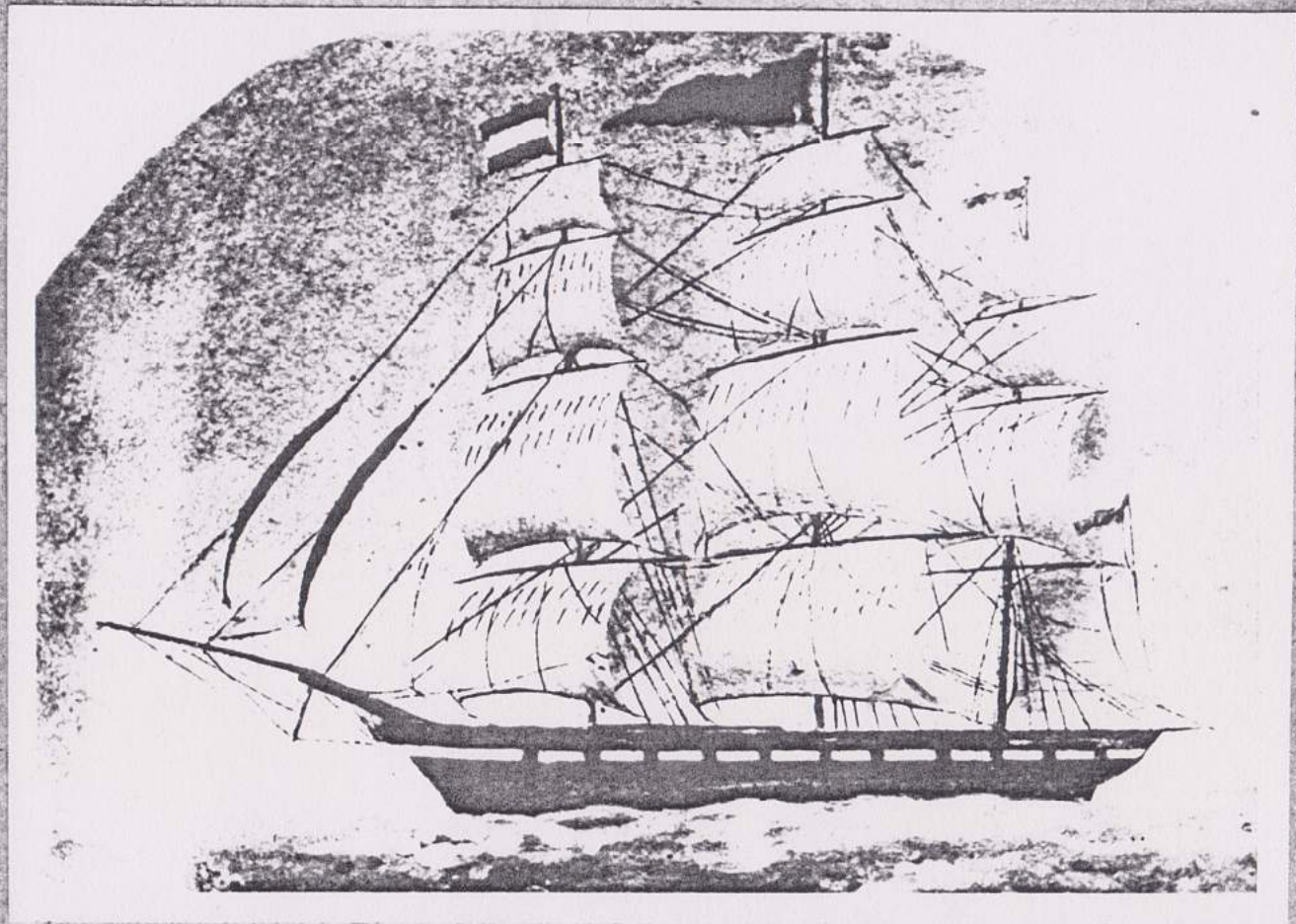

GROOTMEESTER NATIONAAL

GROOT MEESTER NATIONAAL

GROOT MEESTER NATIONAAL

Bark

GROOTMEESTER NATIONAAL 1857 755 T

1858 A. F. Giese J. Mauritz, F. v. Wageningen
& J. van Oldenborgh
1867 idem Dordrecht
1870 idem v. Wageningen vervalt.
Verkocht naar Duitsland.

Löge Doelenstraat 15 Dordt 4te huus
~~Grootmeester Nationaal 309-751-1857~~
~~Reederij de tweeën Jb. Maand 2. v. F. van Wageningen~~
~~en J. van Oldenborgh. 1850-1864. idem~~
~~geboren d. 11de Jan. Schermer, wijk Dordrecht.~~
~~1857 Kapitein P. T. Giese. 1459 1873 9 Jan's 18de permiss. Anjer.~~
~~12 Jan. te Bakuwa 27 Oct 58 van Beet. n.a. Amsterdam.~~
~~4 Mei 1867 van Br. haven. n.a. Belawa. permiss. An S. V. Heerappfel~~
~~off. v. Koningk. 1/3 Franse schipbouw. 1874 permiss. Kiffi 5000 talenten~~
~~geopie Ten de. d. d. d. d. (1871 ind de v. d. v.) fct 308~~

Blijken van broederlijke achting

Bijzondere aanwinst voor de verzamelingen van de Orde

'Dan klinken plotseling drie krachtige hamerslagen, en terwijl de laatste stoppings nog weggeramd worden, valt de klink en komt er beweging in het gevaarte; sneller gaat het en de eerste boeggolf krult schuimend langs de steven omhoog. Enige ogenblikken later drijft het schip statig midden in de Kalkhaven'. Verslag van een geslaagde tewaterlating in Dordrecht, november 1836.

E.P. Kwaadgras, conservator

Het is een fregatschip, bestemd voor de vaart op Java, blijkens de wapperende naamvlag aan de achtersteven de 'Broedertrouw' geheven. Die naam is zeker geen toeval, want het schip is gebouwd op de werf van Jan Schouten, Regerend Meester van de Achtbare Loge 'La Flamboyante' in Dordrecht, en Eerste Grootopziener van onze Orde in die dagen. Zo voorspoedig als zijn maçonnieke carrière was verlopen, zo goed als het met de loge ging onder zijn bezielende leiding, zo matig was het gesteld met de scheepsbouw in Dordrecht.

rederij

De stad zag haar positie van zeehaven verloren gaan, ten gunste van Rotterdam, het nieuwe schip en de stoomvaart duiden op een nieuw tijdperk, maar Jan Schouten bouwde houten schepen, zeilschepen. In de loge vindt men dat men wat voor de nijverheid in de stad moet doen, dat men Jan Schouten moet helpen. Broeders slaan de handen ineen en beraamen een onderneming waarin alleen vrijmetselaren deelnemen. Dordtse vrijmetselaren op een klein deel na, en bij die anderen hoort ook prins Frederik met 5/144ste aandeel. Het is serieus werk: directie, commissarissen, aandeelhouders, en de onderneming wil niet alleen bouwen, ze wil ook varen. Zo ontstaat praktisch in de boezem van 'La Flamboyante' een vennootschap, een rederij, en dat alles

Het boegbeeld van de 'Grootmeester Nationaal', vervaardigd 1857, in de entreehal van het ordegebouw. Prins Frederik is duidelijk kenbaar als Grootmeester door zijn cordon en juweel. Foto: Guido Stordiau, 2003.

in het diepste geheim, want Jan Schouten mag het pas weten als alles in kanten en kruiken is. Pas op het moment dat de tijd rijp is om de opdracht te verstrekken aan Schoutens werf, april 1835, hoort hij ervan. Hij is diep ontroerd en spreekt van een 'blijk van broederlijke achting, waarvan in de geschiedenis der Orde geen voorbeeld te vinden is'.

munt

Het feestelijk gebeuren valt ongeveer samen met Schoutens jubileum van 25 jaar vrijmetselaarschap. Alle aanleiding voor hem om op zijn beurt ook zo'n blijk van broederlijke achting naar de loge te maken. Schouten weet een deel van de oeroude munt van Dordrecht – het complex gaat terug tot in de 14de eeuw – te verwerven en laat daar de nodige logeruimten inrichten, met een werkplaats naar eigen ontwerp. De uitvoering is rijk, maar smaakvol en sierlijk. Daarmee verrast hij de broeders in 1837, als de loge viert dat zij 25 jaar bestaat. 'De levendigste uitboezeming der verrassing maakte plaats voor een eerbiedige stilte, toen de Achtbare Meester het woord nam en met hartelijke woorden te kennen gaf, dat hij dit alles had doen vervaardigen als een hulde aan de werkplaats die hij bemindde [...]'. 'Sprakeloos is de bewondering der broeders, sprakeloos hunnen dank', en dat wel helemaal toen een van kostbaar hout vervaardigde cassette werd geopend, waarin de nieuw vervaardigde zilveren 'waar-

digheidstekens der Officieren' waren geborgen.

fregatten

U kunt die werkplaats nog bewonderen, want die bestaat nog, in grote trekken onveranderd. De schepen echter zijn allemaal verdwenen. Schepen? Ja, meervoud, want het succes van de

'Broedertrouw' gaf de broeders moed. In de jaren die volgden liepen nog vier maçonnieke schepen van stapel op de werf van Jan Schouten, genaamd achtereenvolgens de fregatten 'Delta' (1839) en 'Osiris' (1841), de 'Jan Schouten' (1853), en het barkschip de 'Grootmeester Nationaal' (1857).

Het bouwen van de laatste twee heeft Br.: Schouten niet zelf meer beleefd, want hij kwam in 1852 te overlijden; vandaar uiteraard de naam van dat schip van 1853. De laatste, de 'Grootmeester Nationaal' was niet zo zeer een apotheose als wel het schip dat de deur dichtdeed, het sluitstuk van de onderneming. De zeilvaart wilde toch niet echt meer floreren, en de ligging van Dordrecht bleef een handicap voor schepen op de grote vaart.

Twee schepen vergingen, de andere drie werden ten slotte verkocht, de 'Grootmeester Nationaal' het laatst, in 1870; het ging naar Duitsland toe. De maçonnieke rederij was ten einde.

boegbeeld

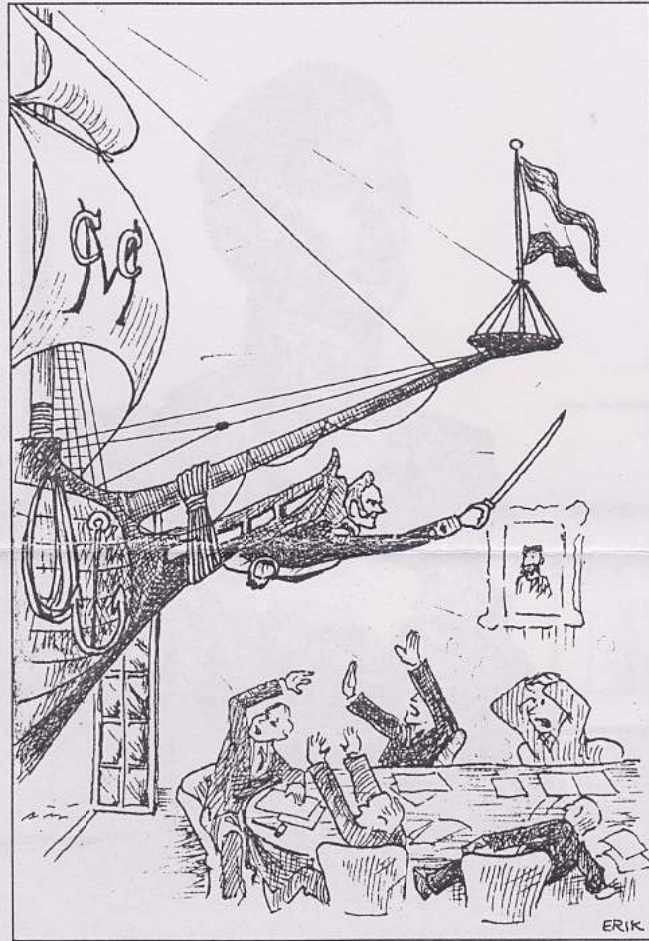
Het ligt voor de hand dat bij de verkopen de namen van de schepen veranderden. Voor het laatstgenoemde schip betekende dat nog iets bijzonders. Het had niet alleen zijn naam op de boeg, het droeg ook een 'sprekende' naam in de vorm van een schegbeeld, onder de boegspriet, een grote uitbeelding, in hout en gips, van de Grootmeester Nationaal zelf, zijnde uiteraard prins Frederik. Dit nu is het enige tastbare dat van dit schip, en eigenlijk van alle vijf schepen, is overgebleven. Het ligt voor de hand dat het boegbeeld in 1870 van het schip is losgemaakt. Iemand, we weten niet wie, moet toen besloten hebben dat hij het wilde bewaren. Geen wonder misschien voor zo'n uitzonderlijk en indrukwekkend stuk houtsnijwerk, imponerend alleen al door zijn afmetingen.

Via via, we weten niet langs welke wegen, is het beeld uiteindelijk terechtgekomen in het Dordrechts museum Simon van Gijn, tegenwoordig getooid

met het epitheton 'museum aan huis'. Alles daar is echt Dordts, en ook het boegbeeld was dat. Het stond daar jarenlang op de tweede etage, omringd door scheepsmodellen.

scheepvaarthistorie

Niettemin is het nu toch elders terecht gekomen. In Den Haag, om precies te zijn, in ons eigen ordegebouw, om preciezer te zijn. In contacten tussen de directeur van Simon van Gijn en de

conservator van het CMC werd de gedachte geboren dat de Grootmeester Nationaal bij de Orde toch zeker evenzeer thuishoorde als in de Dordtse scheepvaarthistorie.

Het Simon van Gijnmuseum had behoefte aan herinrichting van de bovenzalen. Onze eigen conservator kon de verleiding niet weerstaan, en zo kwam, letterlijk en figuurlijk, het beeld in beweging. De vriendelijke bemiddeling van Br.: Jan Lindenberg effende het pad. We hebben het boegbeeld in langdurig bruikleen gekregen. We zijn het Simon van Gijnmuseum daarvoor zeer erkentelijk.

entreehal

Het is een zware jongen, deze Frederik, en ook een opvallend grote jongen. Hij is daarom niet in het CMC geplaatst, maar in de entreehal van het ordegebouw aan de Prinsessegracht. Frederik begroet daar de binnenkomende bezoekers, als een soort boegbeeld van de Orde. Iets verder naar binnen kijkt Frederik weer op ons neer, van het meer dan manshoge portret ten voeten uit, van de hand van Bas de Poorter (ca. 1870). Boven uw hoofd hangt daar de zilveren kroonluchter van Frederik, met veertig kaarsjes, vervaardigd ter gelegenheid van zijn veertigjarig jubileum als Grootmeester. Het was precies bij de viering van dat jubileum, op het feestelijk Grootoosten van 1856, dat de prins zijn fiat gaf aan de bouw van het schip dat zijn maçonnieke titel zou voeren, de 'Grootmeester Nationaal'. Zo komen de dingen tezamen.

model

Het boegbeeld heeft afscheid moeten nemen van de Dordtse scheepsmodellen. Toch staat er nog één bij de prins in de buurt, in de grote vergaderzaal links van de hal, het model namelijk, ja, inderdaad, van de 'Grootmeester Nationaal'. Zo komen de dingen bijeen. Dat model is indertijd (jaren zestig of zeventig?) vervaardigd door Br.: Arie Kleingeld, schipper op de binnenvaart, in leven lid van 'Vincent la Chapelle'. Het vertoont onder de boegspriet het schegbeeld, op schaal, maar naar eigen formaat wel de kleinste afbeelding ooit van die Grootmeester gemaakt. In de hal, net om het hoekje, staat nu de grootste afbeelding ooit van diezelfde Grootmeester gemaakt. Een voorbeeld van *coincidentia oppositorum*, het samenvallen van tegengedelen? Dat is iets dat in een symbolische zienswijze past. Hoe ook, de Orde heeft er een boegbeeld bij, de verzamelingen zijn verrijkt met een fascinerend beeld van een maritieme episode in ons maçonniek verleden.